

Progressief of conservatief, that's the question

(Verkort verschenen als 'Links moet een vuist maken', in NRC 21 maart 2006)

Het kan verkeren. Het is bijna vier jaar geleden dat het CDA op wonderbaarlijke wijze zijn terugkeer maakte in het centrum van de Nederlandse politiek. Op de golven van de - door Fortuyn tot grote hoogte opgezweept - weerzin tegen Paars kwam de nieuwe CDA-leider Balkenende als de grote overwinnaar uit de strijd. PvdA, VVD en GroenLinks werden de grote verliezers.

Balkenende had in 2002 weinig keus. Een rechts kabinet (met LPF) was onvermijdelijk en niemand heeft hem dat kwalijk genomen. Het avontuur met de LPF werd een martelgang van zeven maanden, maar ook die werd door de kiezer niet aan Balkenende toegerekend. Balkenende's CDA kwam wederom als winnaar (44 zetels) uit de stembus. Maar - wat niemand voor mogelijk had gehouden - de PvdA van Wouter Bos kwam op eclatante wijze (42 zetels) terug in het hart van de politiek.

De kiezer had gesproken en een coalitieregering van CDA en PvdA lag voor de hand. Maar steeds duidelijker werd dat het CDA - gulzig naar de macht na acht oppositiejaren - zijn visie op de samenleving niet meer met de opvattingen van de PvdA onder één noemer wilde brengen. De ideeën van het CDA over hoe de gewenste inrichting van de samenleving stonden buiten discussie.

De taak die de christen-democraten zichzelf hadden gesteld was een fundamentele hervorming van de samenleving op een wijze die dwars inging tegen de sociaal-democratische waarden. De VVD en - tot veler verbazing - D66 sloten zich hier bij aan.

Alles moest veranderen. Traditionele overheidstaken moesten onderhevig worden gemaakt aan de zuiverende werking van - door vraag en aanbod bepaalde - markt. Burgers moesten de 'werkelijke' prijs betalen. Zij die deze ratrace niet kunnen bijbenen kunnen bij de overheid terecht voor haar 'toeslagen'. Inmiddels leven wij daadwerkelijk in een toeslagenmaatschappij waarin maar liefst zes miljoen mensen via de overheid afhankelijk zijn gemaakt van de toeslagen voor huur, zorg en kinderopvang. En er zijn nog veel meer toeslagen in voorbereiding.

Daarmee is de caritas weer terug in onze samenleving. Dit keer niet door de kerk maar door de overheid georganiseerd. Het zijn stelselwijzigingen die primair ideologisch zijn geïnspireerd. Het zijn tevens illustraties van een politieke cultuur die geen tegenspraak duldt.

Het CDA kon haar idealen alleen maar voor elkaar krijgen door in 2003 bewust te kiezen voor rechts. Volgens de partij-ideoloog op de achtergrond, Hans Hillen, is er in de politiek ruimte voor de dominee en de

koopman. Het CDA claimt de positie van dominee voor zichzelf en was bang het dat in een coalitie met de PvdA juist in de positie van de koopman zou worden gedrongen. Deze rol wijst het, om electorale redenen, liever aan de VVD toe.

En zo koos het CDA voor een waterscheiding tussen rechts en links, tussen conservatief en progressief. En daarmee nam het afscheid van een typische Nederlandse cultuur waarin juist vanuit het streven naar consensus werd geregeerd. Het poldermodel werd door het CDA in de ban gedaan. Een rechtse lente was begonnen en omarmde het vroegere 'linkse' polarisatiemodel.

Duidelijkheid stond voorop, er moesten keuzen worden gemaakt. Hoe vervelend is deze waterscheiding eigenlijk? Hoewel wij ons ergeren aan de politieke cultuur van de afgelopen jaren, is de politiek wel degelijk duidelijker geworden. De kiezer weet waar rechts voor staat en zal het niet meer dan natuurlijk vinden dat zich tegenover dit rechts blok een sociaal alternatief ontwikkelt in de vorm van samenwerking tussen de progressieve partijen. Dit alternatief steekt hier en daar inderdaad, nog schuchter, zijn kop op. Verschillende opiniemakers vinden in deze eerste tekenen van progressieve toenadering een aanleiding om de oude vertrouwde schrikbeelden van een links kabinet op te roepen.

Met name de VVD heeft deze schrikbeelden in de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen ingezet - Van Aartsen: "de PvdA werpt Rotterdam weer terug naar de vorige eeuw". De uitslag van deze verkiezingen toont aan dat deze argumenten de kiezer niet meer weten te overtuigen.

'Draagvlak' lijkt nu het hedendaagse credo. Plotseling lijkt het dualisme juist gediend bij een depolitisering van de politiek. Worden brede colleges (met CDA en VVD dus) gezien als hetzelfde als draagvlak. Binnen links is er twijfel. Het is terecht dat men niet wil terugvallen in de oude machtspolitiek van de jaren zeventig, maar dat is niet hetzelfde als koste wat kost streven naar brede colleges.

Links mag het CDA in zekere zin dankbaar zijn voor het feit dat zij in 2003 gekozen heeft voor de waterscheiding tussen conservatief en progressief. Het heeft – ondanks ons politiek stelsel – de politiek gemoderniseerd en verhelderd. Wij zijn terecht gekomen in een nieuwe politieke cultuur waar kiezers er toe doen. Weg met de mistige formatieprocessen, de kiezer eist – terecht – het recht op om zelf uit te maken wat voor type college of kabinet er komt.

Juist nu de kiezers bij de gemeenteraadsverkiezingen een zo duidelijk signaal hebben afgegeven zou het jammer zijn wanneer progressieve politici dat niet beantwoorden. Hoed u voor de weg terug naar de politiek van de pacificatie. Hoed u voor het opnieuw gaan polderen. Draagvlak is

belangrijk maar dat kan ook op een andere wijze tot stand komen dan via een breed college.

Overal waar progressieve samenwerking, gebaseerd op inhoud, op vertrouwen, op bestuurskracht en op voldoende zetels, mogelijk is moet zij overwogen worden. Het beleid moet daarbij primair de reden zijn dat een draagvlak ontstaat, of juist wegvalt. Dat Balkenende zijn vertrouwen verloren heeft komt vooral doordat hij geen oor heeft voor de vragen, wensen en kritiek van de burger maar zijn 'noodzakelijke' beleid doordramt.

PvdA, GroenLinks en Socialistische Partij vertegenwoordigen het hele spectrum van progressieve standpunten, van pragmatisch tot dogmatisch. Juist in een samenwerking kan een redelijke – inhoudelijke – progressieve middenweg worden geformuleerd, als alternatief voor het conservatief-liberale verbond van Balkenende.

Een alternatief is mogelijk van partijen die naast de markt, ook de overheid een belangrijke plaats toewijzen. Een coalitie die geen steun aan illegale oorlogen verleent, maar wel aan internationaal goedgekeurde vredesmissies. Een regering die niet alleen in beton maar ook in groen denkt, niet alleen de files bestrijdt met asfalt, maar ook met openbaar vervoer. Een kabinet dat sommige zaken ook weer eens centraal durft te regelen, bijvoorbeeld om onze open ruimte, de natuur en het milieu te beschermen.

Er is veel werk te doen voor het echte redelijke alternatief: een progressief kabinet.

Dat een smal progressief college goed kan samen gaan met een breed gedragen beleid bewijst Nijmegen. De vorm en de inhoud van het beleid dat de afgelopen vier jaar is gevoerd, heeft het draagvlak voor progressieve politiek bij de Nijmeegse bevolking.

De drie linkse partijen laten zien dat zij in staat zijn hun dogma's te begraven en op basis van een praktisch idealisme een beleid te voeren dat geen burgers uitsluit.

De les van de afgelopen jaren is nu juist dat een polariserend beleid waarin discriminatie, generalisaties en stigmatisering aan de orde van de dag zijn niet loont.

Het conservatieve kabinet Balkenende heeft links weer laten zien dat een beleid 'om de boel bij elkaar te houden' wel loont. Progressieve colleges á la Nijmegen bewijzen dat progressief Nederland de kiezer een aantrekkelijk alternatief kan bieden. Ook op landelijk niveau kan straks gelden: "progressief of conservatief, that's the question".

Adri Duivesteijn
Diederik Samsom

